

İMPARATORLUĞA VEDA

İlhan BARDAKÇI

8

Bir kimseyi meth, ya da zemmetmek gücümüzün, niyetimizin ve haddimizin elbette dışındadır. Ama gerçekleri söylemek ve belgeleri nesillerin önüne bırakmakta, elbette taraflıdır. Yapmanın çirkinliğine mağlup olmak icab eder.

İngiltere hariciyesini yıllarca elinde tutmuş olan Sir Edward Grey, Birinci Dünya Savaşı'nda elbette düşmanımızdır. Bu ünlü Dışişleri Bakanı, Abdülhamid'in ölüm haberi aldığı zaman, hüzünlü bir samimiyetle, aynen şöyle konuşacaktır:

"Sultan Hamid öldü mü? Yazık.. Dünya bir dış politika dehasını kaybetti. Diploması mesleği artık zevkle dolu bir sanat değildi..."

Ve sonra, gerçek bir devlet adamına yakışır tarzıyla şunu söyleyecektir:

"Onunla hep hasım olduk... Ama, Akabe Körfezi olayında, beni nasıl oyaladığını ve sonra mağlup ettiğini unutmam. Ne büyük bir stratejeydi, o tutumu..."

AVGILAR VE BİR AV

Bir önceki yazımızda, dünyanın Türkiye ve Türkler hakkında neler düşündüğünü anlatmıştık. Oysa artık bu genç hükümdar, vehimleriyle, ihtirası, güçlü ve hatalı tarafları ile, kısaca tek insan iradesi ile, devletin başında. Devletin, yani yağma edilmiş, İmparatorluğa veda ettirilmesine çalışılan bir devletin. Mademki Meclis-i Mebusan da, Rus savaşının öncesinde feshedilmiştir, o halde elbette Batı dünyasının acımasız avcılar, kendilerine av olarak Türk devletini ve başındaki adamı görmektedirler...

Ama ne av... Biz bilmezken, nehirlerinin su potansiyeli, yollarının geçit veriş oranı, sıvı ve derin madenlerinin metreküp olarak miktarı, ormanlarının durumu, denizlerinin bereketi neredeyse kilo kilo hesaplanmış bir av: Osmanlı Devleti. Abdülhamid, tahta çıktığı zaman devlet, İmparatorluk tahtından indirilmek isteniyordu, derken bunu kasdetmiş. Türk devletinin, geniş imkanlarını kendilerine mal etmek için başlayan yarışın hedefi, elbette o devletin başındaki insandı. O avlanırsa, devlet de avlanırdı. Demokratik tartışma hürriyetinin olmadığı bir toplum için, başka bir alternatif düşünmek, bu sebeple imkânsızdı...

ELÇİLERİN KORKU VE SAYGISI

Yabancı elçiler, Osmanlı Devleti'ni artık umursamamak gaffeti içindedirler. Belki de, kendilerine göre haklıdır. Ama önce Dolmabahçe'de, daha sonra Yıldız'daki bu insan karşısında, garip bir örküntü hissederler. Seferat tercümanları aracılığı ile, herşeyi yapabileceklerini sağan yabancı devletler, artık katı ve riayete mecbur kaldıkları Osmanlı protokolü önünde, hiza ya gelmek zorunda kalmışlardır. Biz, elçilik seferat mektuplarının öğrenilmesine hiç itina ve dikkat göstermemişizdir. Oysa, yabancılar bu mektupları, imrenilecek güzellikte arşivlemek bir kenara, diploma-

Biz pek farkında değildik ama, batılılar daha 1870'lerde Türkiye'nin su potansiyelini yer altı ve yer üstü madenlerinin haritalarını, ormanlarının çapını ve hatta balıklarının miktarını bile hesaplamışlardı...

"Abdülhamid öldü ise dünya dış politikada dehasını yitirdi,,

İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey: "Onunla hep hasım olduk. Akabe Körfezi anlaşmazlığı sırasında beni nasıl mat ettiğini unutmam...."

si tecrübelerinin kazanılmasında da ana kaynak olarak kullanılır... Bir devletin, hele hele bir imparatorluğun, genel siyasetinin ve bu siyaseti elinde tutanların, bütün içyüzleri bu mektuplarda belirir... Abdülhamid'in sık sık sadrazam değiştirdiği ve bir süre sonra azlettiği birisini, beşinci defa iktidara getirdiği merakla karşılanır...

DEĞİŞİK SADRAZAMLAR STRATEJİSİ

Istanbul'da Paul Cambon isminde bir Fransız Büyükelçisi vardır. Bu göreve, 1891'de atanmış ve yedi yıl hizmet yapmıştır. Bugün, Fransız Dışişleri Bakanlığı, resmi yazışmalarının içinde 1905 yayın tarihini taşıyan 39. ciltte bakınız bu Fransız Büyükelçisi neler anlatmaktadır:

"10 Haziran 1895 Pazartesi.. Büyük denilen Said Paşa, bugün beşinci sadaretinin ikinci gününde. Kendisi ile konuşacağız.. Tanınmış bir Türk devlet adamı. Lisansımızda şaşılacak derecede vakıf. Kullandığı kelimeleri, tahlil etmek gerek. Beşinci defa sadrazamlığa gelirken, yüzündeki hatlar, hislenişlerini belli etmeye maharetini gösteriyor... İstanbul'da "Porte" Bab-ı Âl'de sık sık değişen sadrazamlar-

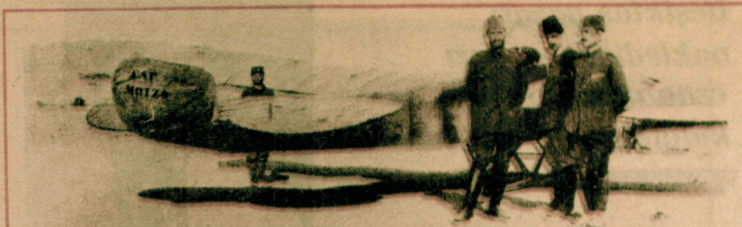
la, bir meseleyi yeniden ele almak usulü Türklerin taktiği olmak icab eder. Padişah, belirli bir mes'e'lede yabancı elçiler karşısında çaresizliğe mahkûm olan bir "Başbakanı" azlederek, yerine yenisini getirince, önce zaman kazanıyor. Gerçi, tek irade kendisidir ama, yetkili olan muhatap, Sadrazamdır. Üstelik, hükümdar herhangi bir iç mes'e'le ve itimatsızlık sebebiyle azletmek istediği temsilcisini, bir süre sonra, sanki bir harici mes'e'leye vakıftır bahanesi ile, iş başına getirmekte veya tam tersini yapmaktadır. Böylece zaman kazanması bir tarafta, daha salim bir düşünce imkânına da kavuşmaktadır. Sadrazam değişmesi ile şeklen yeni bir politika benimsenmiş olmaktadır. Hakikatte ise, eski politika, yeni bir kılıf, üslup ve şartlar içinde önümüze sürülmektedir. Benim, Fransa ve Dışişleri Bakanlığı anlayışı olarak bu konuyu izah edebilmem ve ikna imkânını elde etmem zor şeydir. Sanıyorum ki, Said Paşa, Ermeni mes'e'lesi için iş başına getirildi. Ama, Osmanlı Pâ-yitahtında söylenenler, Padişahın, Kabağaçlı-Cavad Paşa gibi bir askerî saltanat kudretine kısırlayıcı tedbirler getirmeyi düşündüğü için azletildiğini doğruluyor. Hükümdar, Batıdan çok farklı olarak, sık sık Sadrazam değiştirmekle, isterse politikasını yenileyip, eskisinin hatalarından kurtuluyor, ya da

beklenmedik şekilde eski politikasının uygulanması ve bir yeni tutumun benimsenmesi için zaman kazanıyor ve yeni şartlar ihdas ediyor."

RUS ELÇİSİ NE DİYOR?

Da ha sonra zaman zaman isimden bahsedeceğimiz bir Çarlık Rusya elçisi de vardır İstanbul'da: Aleksandr Nelikof.. İstanbul'da göreve 7 Temmuz 1882'de başlamış ve 12 Eylül 1897'ye kadar memleketini Türk başşehirinde temsil etmiştir. Habis bir ur gibidir. Nelikof. Türkiye aleyhine tezgâhlanan her oyunda, onun mutlaka bir damgası vardır. Zaman zaman Sadrazamın huzuruna hiddet ve küstahca bir eda ile girdiği bilinir. Nelikof daha sonra Paris'te 1909 da yayınlanan "Correspondances d'un Ambassadeur de Petrograd" isimli eserinde, aynen şunları söylemektedir:

"İstanbul'da odasına tehdit ile girdiğim her Sadrazam veya Hariciye Nazırı, çokluk ertesi gün değiştirilirdi. Uzun seferat senelerim içinde bunu önce, kendim adına bir başarı addedtim. Sonra anlamaya başladım ki, bu o zalim padişahın akıllıca bir taktiğidir. Sadrazam veya Dışişleri Bakanı değişiyordu

İşte Fethi Okyar Bey... Hiç yayınlanmamış resmi... Savaşın da tatlı hatıraları vardı. Trablus yani Libya savaşında bir İtalyan uçağı üzerimize sık sık gelir ve düşürülemeyince kağıtlar atar giderdi. İki taraf anlaşır. Uçak düşürülürse İtalyanlar Türk esirlerini bırakacaklardı. Ve o gün uçak düşürülür. Pilotu Türklerin dostluğuna hayran olur. Resimde en solda Erkan Harbiye Reisi Fethi, yani daha sonra Başbakan Fethi Okyar Bey. Ortada Yarbay Muhiddin ve sağda Kızılaydan Dr. Adnan Bey.

İstanbul yıllar sonra ilk defa Abdülhamid'in cülus merasiminde yeni bir kılıç alayı seyretmişti. Abdülaziz'in resimde görüldüğü gibi merasımı yapılmıştı. Daha sonra 93 gün saltanat süren Sultan V. Murad için bu tören yapılamamıştı.

ama, bir süre sonra karşına, zaman kazanmış bir hükümdar ve direnişinin sadece kılıfını değiştirmiş bir başka saray adamı çıkıyordu. Kaybeden ben olur yordum..."

Hariciye mesleği artık o günün mesleği değildi. Hariciye, kazanılmış tecrübeleri müktesabatin ilerdeki günler ve senelerde kullanılması icab eden bir sanat dalıdır. Ama söyler misiniz bugün, dünya üzerinde hâkimiyet kurmuş bir diplomasinin güzellikleri hangi fakültemizde okutulmaktadır. Söyler misiniz, Fransa'da, Siyasi Bilimler Fakülteleri'nde "Diplomatik Yazışma Örneği" olarak okutulup tahlil edilen Said Paşa'nın diplomatik üslup ve teknik kudreti, Türkiye'de nerede, kime, kim tarafından öğretilmektedir.

İmparatorluğa Veda edişimizin sebeplerinden birisi, kendi değerlerimizi inkârıdır demiştik.. Haklılığımızda acılı bir haksızlık vardır.

YARIN: İlk anayasa kavgaları ve bir madde...

İMPARATORLUĞA VEDA

İlhan BARDAKÇI

Yabancıların kıskırttığı Osmanlı azınlıklarının anayasa için akıl almaz teklifleri de vardı: "Her azınlığın dili de resmî dil olsun...."

"Kur"anda Arapçadan, ülkemde

Türkçeden başka dil istemem..

TÜRKLÜK İÇİN MİLLİLEŞTİRME...

İk Anayasa kabul edildikten sonra yabancılar Türkiye üzerinde her miliyetten bir devlet kurma hayalini benimsemişlerdir. Bunun en kısa yolu, toprakları yabancılar adına tapulamaktan geçmektedir. Mesela 1895 yılında Ermenilerin Urfa ve Harran Ovası ile Çukurova'daki bereketli toprakları köylülere veya beylerden alıp kendi adlarına tapuya tescil ettirmek için harekete geçtikleri, sarayda duyulur. Abdülhamid'in gerçekten son derece mükemmel işleyen istihbarat teşkilatı haberini kendisine ulaştırır. Padişah kimseye sormaz, hatta Sadrazamı ile bile konuşmaz. Ora valilerine ferman gönderilir. Bütün topraklar en kısa zamanda Padişah adına tapulanacaktır. Gerekli para hükümdarın kendi özel kasasından ödenir. Rusya ve İngiltere'den mali destek sağlayanlar niyetlerini gerçekleştirmek için tapu idaresine geldikleri vakit, görüldükleri arazi hükümdar adına kayıtlıdır. Saltanatın lağıvından sonra devlete intikal eden bu topraklar üzerindeki mülkiyet tartışması hâlâ sürüp gitmektedir.

Yesilköy'e kadar gelen Rus ordusu Baskımandan Prens Nikolayev'e bu arada, daha bir senelik hükümdar olan Abdülhamid'i de ziyaret ederek kendisi ile görüşmüştü. Bu acı hatırayı Abdülhamid ne şekilde muhafaza etmiştir bilmeyiz ama, Rus kumandanı daha sonra Çar'a "Doğruyu karşısında sanki yenilmemiş bir ordunun padişahı gibi konuştu" diyecektir...

Edirne'de Ruslarla Osmanlı Heyeti arasında başlayan bugünkü deyim ile ates-kes anlaşmasının hazırlık safhasından görünüş...

120 milletvekilinin sadece 80'ini halk seçecek geri kalanını hükümet, yani Mithat Paşa Meclise gönderecekti. Üstelik bakanlar ve müsteşarlar da milletvekili sayılacaklardı.. Bunlara Tabii Üye denecekti. Bu tasarı gerçekleşmedi...

İmdi bugün, aradan 106 yıl geçtikten sonra, daha soğukkanlı bir yaklaşımla baktığımız zaman o ilk anayasa hazırlıklarını ve telâşını kızmadan ve o günün şartlarına göre değerlendirmemiz mümkün.

Anayasayı, öncelikle Padişah onaylayacaktır. Nitekim, Abdülhamid'e yirmiden fazla anayasa taslağı verildiğini biliyoruz.. Elbette, anayasa rejiminin doğuş ve kuruluş şerefini üzerinde toplamak isteyen Mithat Paşa da, kendisine göre bir taslak meydana getirmiştir. Getirmiştir ama, Paşa'nın Meclisi 120 kişiye göre ayarlanmıştır. Ve yine, ayarlanmıştır ama, bu milletvekillerinin sadece 80'i halk tarafından seçilecekti. Ya geri kalanı... Evet geri kalan milletvekilleri, hükümet tarafından atanacaktır. Üstelik bakanlar ve müsteşarlar da "Tabii Üye" sayılacaklardı.. Rahmetli Mithat Paşa'nın bu sırada yakınlarına "Millet önce bir kısmını seçsin, zaman içinde hepsini seçer" dediği bilinir. Herhalde, meşrutiyet ve demokrasi hayatının ilk aşamasında, kendisi, iktidarın kaderi hakkında söz sahibi olabilecek sultana karşı bir denge unsuru sağlamak istemiştir.

TÜRKÇE DIŞINDA RESMİ DİL...

Devlet idaresinde monarşinin yerine demokratik sistemi getirmek isteyenler, daha ilk günden başımıza ne belalar ölmek istendiklerinin farkına ancak o zaman varabilirler. Mithat Paşa'nın taslağı kabul edilmiştir ama, anayasayı hazırlayacak komisyonun başkanı yine kendisidir.

İmparatorluğumuz Veda etmemizi hesaplayanların, öncelikle dil gibi tek beka unsurunu ortadan kaldırmak için ellerinden geleni ardlarına koymadıklarından bahsetmiştik. Bugün bile, daha dün kadar Türkiye'yi bir veya birçok yabancı doktrin sultasına koymak isteyenlerin, evvelâ Türkçemizi zedeli etmek yolundaki çabalarına baktıkça bir asır öncesinin hazırlıkları ile bugünküler arasındaki benzerlik yüzünden ürpermek mümkün değildir.

Evet hazırlanan taslağın bir maddesinde aynen şu söylenir:

"Osmanlı halkının herbiri, kendi lisanı üzere talim tekeliminde serbesttir."

Bugünkü dile bu maddenin anlamı şudur: "Osmanlı Devleti'nde Türk olmayanlar, kendi ana-

1876 Anayasası İkinci Meşrutiyete kadar tatil edilmişti. Resimde bu anayasanın, o zaman aynen bugünkü gibi basılan kitap kapağı görülüyor. Armanın altında Kanunî Esasi yazısı vardır. Altındaki yazı mealen şudur: Kanunî Esasiye dair Padişah tarafından verilen hattı humayunu da içine alır. Basıldığı yer şöyle belirtiliyor: Dersaadet Yani İstanbul Tarakçılarda Hacı Hüseyin Efendi Matbaası.

dilleri ile eğitilmek ve yazışmalarda bulunmakta serbestirler..."

Yani, Ermenice, Arapça, Bulgarca, Sırpça, Acemce de Türkçe gibi resmî dil sayılacaktı. Mesela, Milli Eğitim Müdürlükleri'ne, tapuya veya başka bir devlet dairesine başvuracak olan Türk unsuru dışındaki diğer teb'a, kendi ana dilinde yapabilecekleri müracaatını.. Bir başka deyimle Devlet Türk olacak, fakat, lisanı Babil Kule'sine dönüşecekti. Hazreti Nuh'un yapmadığını, bizim Anayasacılar veya hakiki deymi ile bölücüler bu şekilde başarabileceklerdi.

KORKUNÇ BELGE

İzimiz sosyal hayatımıza intikal etmemiştir ama, 1876 yılının Kasım ayının 15. günü İngiltere'de yayınlanan Westminster Gazetesinde, bakanız İstanbul'dan gönderilen özel muhabirinin mektubunda neler anlatıyor.

"İstanbul'daki Rum ve Ermeni Patrikhaneleri'nin, anayasa hazırlıklarında verdikleri destek, Türkleri bir kere daha medeniyet kapısından içeriye sokacaktır. Anayasanın, üzerinde müzakereler yapılan bir maddesine göre, Osmanlı Devleti'nin çeşitli milliyetleri bundan sonra artık kendi dilleri ile okuyacaklar, yazacaklar ve devlete başvuru bulacaklardır. Böylece çok yakın zamanda, her milliyetin kendi muhtar

idaresine kavuşması da imkân dahiline girecektir. Türk asıllı olmayanlar, geri kalmış bir kültür olan Türkçenin engellerinden kurtarılacaklardır."

Yazının sonunda bir imza vardır: Evangelos Petridis.. Olabilir.. Bir Rum asıllı Osmanlı vatandaşı, bir İngiliz gazetesinin muhabiri sıfatıyla çalışabilir.. Ama, dikkat ediniz bu Evangelos Petridis, aslında, Heybellada'daki Patrik Yardımcısı ve ruhban okulunun müdürüdür de..

KIZMAĞA GEREK YOK...

Bu küstahça niyetlerin: anayasanın tartışıldığı masada yer bulmasına kızmak gerekir mi? Sanmıyorum. Onlar nihayet yıllarca kendi besledikleri hayallerin peşinde koşmuşlardı. Nankör ve nâdan bile olsalar, kendilerince haklı oldukları söylenebilirler. Ama ya biz.. Ya, dört asırlık Anadolu dışındaki hakimiyet ve hükümlerimiz, dünyanın bugün dahi yaşayamadığı laik ve müsamahakar bir tutumla Türkçemizi kendilerine öğretmediklerimiz. Onlara değil, kendimize kızmalydık.. Ama, artık ne yaran vardı.

Anayasa Komisyonu'ndaki Üyelerden Trablıuşamalı Bahattin Dai efendi, bakanız bu tartışma sırasında neler anlatmaktadır:

"Peygamberimiz efendimiz Arapça konuşur. Her

Padişah, Türkçenin kısırlığına kurban olmamak için Arapça öğrenir. Anayasayı bu çeşitli halklara nasil, Türkçe olarak anlatırsınız? O halde, ner unsurunun kendi mektebi, kendi gazetesini, kendi kitabını ve kendi dairesini kurmak gerekir..."

Hedef saklanmayaacak kadar açık, niyetler perde-lenmeyecek ölçüde sıvrıdır. Sadece Anadolu'da, o da yabancıların Ermenistan, Kürdistan veya Rum devleti kurmak istedikleri yerler dışındaki insanlar, Türkçe konuşmalıdır...

Abdülhamid bu tartışılmanın öğrendiği zaman Mithat Paşa'yı çağırır ve kendisine aynen şunları söyler:

"Bilmelidirler Paşa, nasil Kur'an-ı Kerim'i Arapça tilâvet etmekten vazgeçemezsem, Devletimin toprakları üzerinde de, Türkçe konuşulmasından ve Türk dilinden başkasını kabul edemem. Böyle bir maddenin yer alacağı anayasayı, bana getirmeyiniz.

Abdülhamid daha sonra, Türk unsurunun kendi arasındaki bağlarını kurabilmek için, özel resmî görevli kimseleri de yurt dışına çıkaracaktır. Fakat o zaman kaç kişi, devlete ve imparatorluğa, Türklüğe karşı oynanılmasına başlanılan bu senaryoların keskinlikle farkındaydı?

YARIN : 113. Madde ve sonu

İMPARATORLUĞA VEDA

İlhan BARDAKÇI

Hasımlarını
sürmek
iznini isteyen
Mithat Paşa'ya
Sultan Hamid
şöyle dedi:

«Anayasa da olsa mahkeme kararı çıkılmadan size sürgün izni vermem...»

Heyecanla dolu bahtsız Mithat Paşa halk psikolojisinden habersizdi. Sabahleyin alkış tutan ellerin akşam üzeri aynı kimsenin boğazına sarılabileceğinin farkında değildi...

İlk Anayasanın hazırlanması için toplanan komisyona 113. madde diye bir fıkrayı getirilir.

Aslında, Mithat Paşa ile Vellahtın o ünlü gizli Kâğıthane toplantısını düzenleyenlerden Damat Mahmut Celâlettin Paşa'nın teklifi ile Anayasa maddeleri arasında yer alan bu hüküm şudur: "Hükümetin güvenliğini ihlâl ettikleri zabıta ve idare tarafından bildirilenleri, Padişah Osmanlı Memaliki içinde istediği her yere nefyedebilir..."

Gerçi maddenin bir yerinde "Belgeye dayanan soruşturma" yapılması şart koşulmuştu ama, idare bütün dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de hükümete ve Padişaha bağlıydı. Anayasa çıktı diye, devlet bürokrasisi daha uzun seneler, alışkanlıklarından vazgeçecek değildi. Başka bir deyimle, hükümet birisini yaşatmak istemez ve bu adamın hareketlerinin hükümet ve memleket için tehlikeli görüldüğünü söylerse, zabıta, o şartlar içinde istenen yönde rapor vermeyecek miydi? Elbette verecekti ve bu rapora göre Padişah istemediği kimseleri İstanbul'un dışına ve İmparatorluğun en uzak köşelerine, tek bir cümle ile, sürebilecekti.

MİTHAT PAŞA MADDEYE KARŞI

Bütün hayatı boyunca, Mithat Paşa'nın Sultan'ın kendisini cezalandırmasından ürktüğü açıktır. Bunda haklıdır da. Her şeyden evvel meşrutiyeti istemek, o zamana kadar tek irade sahibi olan insanın yetkilerini sınırlamak demektir. Böyle bir sınırlama ise hiç bir hükümdar tarafından hoş karşılanmayacaktır.

Mithat Paşa, ileride başına geleceklere peşinen tahmin etmiş olmalıdır ki, bu maddeye şiddetle karşı çıkar.

Karşı çıkar ama, akıllı hocası Odyan Efendi de, Mithat Paşa'ya ters düşer. Efendimiz der, bu madde anayasada yer almaz. Genç ve acemi hükümdar sizin gibi kamuoyunun büyük desteğini sağlamış bulunan bir kimseyi, sizin arzunuz dışında haddine mi düşmüş, Sadaretle alabilsin. Halk buna ne der?...

Odyan Efendi'nin de halk psikolojisinden ve kitle, eğilimlerinden haberi olmasa gerekir. İki de bilmezler ki, sabahleyin bir iktidar sahibini alkışlayan ve omuzlayan halk, öğleden sonra aynı elleri, putlaştığı adamın gırtlığında birleştirirken çekinmez. Bilmezler bunu. Hele hele, anayasa yürürlüğe konmuş olsa bile, hükümlerine sadakat ve riayette emsal görülmemiş bir devlet suurunun sahibi olan Türk milletinin, hükümdarını Sadrazam uğruna terk edeceğine düşünemezler.

VE İTIRAZDAN VAZGEÇİŞ...

Odyan efendi, Tuna Valiliği'nden bu tarafa yanında kendisine hizmet verdiği Paşasına bir ikazda daha bulunur: "Efendim, diye konuşur. Vazgeçiniz bu maddeye itirazdan. Anayasa rejimi serbest tartışma-

مواد شتى
بوز اون اوچنچى مادمه، ملكك رحمتتده اخلاص ظهور
ايدم جكنى موبد آثار و امارات كوردلدىكى حالده حكومت سقبه نك
اوخله مخصوص اولوق اوزره موقتاً (اداره عرفيه) اعلانده
حق واردر. (اداره عرفيه) قوانين و نظامات ملكيك نك
موقتاً تعطيلدن عبارت اولوب (اداره عرفيه) تختنده بولان
حلك صورت ادارمى نظام مخصوص ايله تعين اولونه جقدر.
حكومتك اميتقى اخلاص ايتد كبرى اداره ضابطه نك تحقيقات
و توثيقى اوزرىته ثابت اولنلرى مالم محروسه شاهانه دن اخراج
وتبعيد انك منحصراً ذات حضرت پادشاهيك يداقتدارنده در.
د. ا. ن. د. ماده عثمانى اف. ادنك كافه سنجيه.

dır ama, bizde serbest tartışmanın asıl hedefi, muhatabı yok etmek değil midir? Şu masa etrafında size karşı dikilenlere bir baksanıza. Acaba gerçekten anayasa tartışması mı yapılmaktadır, yoksa, anayasa çıktıktan sonra sizi Allah konusun, yok olmayı mi hedef biliyorlar?

Bu şöphe, Mithat Paşa'nın beynine bir kere girmiştir. Odyan Efendi haklıdır da. Gerçekten bir Kazasker Gürücü Şerif Paşa vardır ki, tartışmalar yürütülürken zaman zaman "Paşa paşa" demektedir. "Burası Tuna vilayeti mi? Devletin geleceğini düşünüyünüz." Bu "Geleceği düşünmek" kendi geleceği midir, yoksa Mithat Paşa'nın akibeti midir, elbette kestirmek zor şeydir. Ama, Mithat Paşa sezmiştir ki, kendisine bir rakip vardır.

Sonra ilk merhalede beliren muhalifleri, herhalde sadece Şerif Paşa'dan ibaret kalmayacaktır. Dağıstanlızade Muiddin Efendi, Bab-ı Ali Evrak Müdürü, yani bugünkü dile kanunlar müdürü Uzun Etek Rıza Bey ve nihayet Kıbrıslı Mehmet Paşa'nın kethüdası Kâmil Efendi de, öyle anlaşılmalıdır ki, Mithat Paşa'ya bir türlü ısınmamışlardır. Gerçi, Osmanlı Sadrazamları arasında çekime ebedidir ve post kavgaları ne sadakat ne de vefa yemini ile bağlıdır. Kaldı ki, Mithat Paşa bir başka devrin insanıdır ve üstelik İmparatorluğa alışılmamış bir devri de başlatılabilecektir. Başarı kazanırsa, nice yıllar kendisini kimse o görevinden alamayacaktır. Hatırat yazmak âdetimiz olmadığı için, o zamanın bu aktüel insanların gerçekten neler düşündüklerini tesbit etmek imkânımız zor. Ama, Mithat Paşa, Odyan Efendi'nin tavsiyelerine, uymakta gecikmemiştir. İtirazlarını geri almıştır ve madde o şekli ile anayasa hükmü haline gelmiştir.

PADİŞAH VE İLK UYGULAMA

Tarihçilerimiz bu maddeyi ilk uygulayanın Abdülhamid ve ilk kurbanın da Mithat Paşa olduğunu söylerler. Yanlıştır. Gerçekten anayasa kabul edildikten sonra, Mithat Paşa, Padişaha başvurmuş ve yukarıda isimlerini saydığımız kişilerin "Hükümet için zararlı kişiler" olduklarını belirterek sürülmelerine irade çıkartmak istemiştir.

Abdülhamid'in cevabı şudur: "Anayasaya uygun olsa dahi, mahkeme kararı olmadan bu keyfi arzuya râm olmam. Bunu demiştir ama, Mithat Paşa sert çıkmıştır: "O halde istifa ederim."

Padişahın, yeni anayasanın ilk sadrazamının istifasına, o an için tahammülü yoktur. Üstelik Mithat Paşa da, Sıkıyönetim Mahkemesi'nden karar almış ve muhaliflerini bir gece içinde "Hanelerinden kaldırtıp" İmparatorluğun dört bir tarafına sürmekten kaçınmamıştır.

Kaderin cilvesine bakınız ki, ileride anlatacağımız şekilde, bir süre sonra, Mithat Paşa da, aynı maddeye dayanılarak evine gitmesine bile izin verilmeden, acı bir şekilde İstanbul'dan uzaklaştırılacaktır.

ANAYASA İLANI GÜNÜ...

Gönderden 23 Aralık Cumartesi'dir. Yıl 1876'dır. Mabeyn Başkâtibi, ya da bugünkü dile Devlet Başkanlığı Genel Sekreteri Küçük Said Paşa, anayasayı almış, bir faytonla Bab-ı Ali'ye getirmiştir. Kendisini kapıda Sadrazam Mithat Paşa karşılamıştır. Mahmud Celâleddin Paşa bir kürsüye çıkıp halka anayasayı okumuş ve 101 pare top atışı, Türkiye ve dünyada çok, daha evvel

İşte anayasanın ünlü 113. maddesi. Mithat Paşa daha sonra bu maddeye dayanarak muhaliflerini sürdürmüş ama kendisi de aynı maddeye dayanılarak yurt dışına çıkarılmıştır. Bu maddenin ikinci fıkrası aynen şöyle diyor: Hükümetin emniyeti ihlâl ettikleri idare-i zabıtanın tahkikatı mevzu kesil/Devletli soruşturma/ üzerine sabit olanları memaliki-i mahrusa-i şahâ-neden ihrac ve teb'id etmek münhasıran zat-i hazret-i padişahınin yed-i iktidarındadır..."

Mithat Paşa sanmıştır ki, Anayasa yapılar yapılmaz Batılilar Türkleri kendi saflarında ve eşdeğerde bir ülke olarak kabuleneceklerdir.

bahsettiğimiz ve o gün toplanan Tersane Konferansı'ndaki yabancılara Türkiye'de yeni bir devir açıldığını haber vermiştir. Dışişleri Bakanı Safvet Paşa'ya sorulan "Kefereleer Anayasamız için ne dediler?" şeklindeki cevap, işte bu sırada söylenmiştir.

Ah, bu iktidar çekişmeleri.. Mithat Paşa ile o an meşrutiyetten başka bir şey kabul etmeyeceğine yemin eden Abdülhamid, anlaşmış ve akıl yolunda ittifak kurmuş olsalardı, tarihin seyrı deşil miydi? Kimbilir. Ama tarih ihtimallere değil, akıl veya tekararlanan hatalara göre hükümünü veriyor.

YARIN: Anayasa çekişmesinin ilk kurbanı: Mithat Paşa...

BEKARET KEMERİ MEDENİYETİ DAVASI...

1683 yılından yani İkinci Viyana muhasarasından sonra, Devletin çokluş devresine gireriz. Aynı tarihte kendimizi Avrupa'ya nazaran daha az medeni saymanın süresi de başlar.

Hele hele Tanzimattan sonra, kendimizi inkâr edişte, bir başka maharet sahibi olmuşuzdur.

Haçlı seferleri sırasında Avrupa'dan Anadolu'ya gelen ve Kudüs'ü Müslümanlardan kurtarmaya adanmış olan sövalyeleri, geride bıraktıkları eşlerinin namuslarından ve kendilerine ihanet etmeyeceklerinden emin olmak için, bugün hâlâ ibretle seyredilen bekâret kemerlerini icad etmişlerdir. Zihniyete bakınız.. Oysa aynı tarihte, Haçlı sürülerini Anadolu ova ve yaylalarında karşılayan I. Kılıçarslan Anadolu Türkliğünün hükümdarıdır. Her Cuma günü halkınun şikayetlerini dinler. Hükümler verir. Cezalandırır veya affeder. Ne var ki Türk hükümdarı I. Kılıçarslan'ın verdiği hükümlerin geçerli olması için bu hükümlerin mutlaka ve mutlaka eşi tarafından da onaylanması tek şarttır.

Birbirinden ayrı iki dünyanın kadına karşı beslediği saygıya ve bu zihniyete bir kere daha ibretle bakınız...

12

Osmanlı Başkenti, inanılmaz dedikoduların içindeydi. Gırtlaklaşıyorduk. Mithat Paşa'nın kendi adına saltanat kuracağı bile vehimli Sultana anlatılıyordu. Hattâ Hilâfetin, padişahın alınıp Mekke Şerifine verileceği de söyleniyordu. Etraf denen parazitler, iktidara yaranmak için mantık zincirini koparmışlardı...

23

Kasım 1876 Cumartesi günü meşrutiyet ilân edilmiştir ama, aslında Türk Devletinin zirve kadrosu hemen o günden itibaren bir dedikodu, tevatür ve rivâyet selinin önünde bulmuştur kendisini. Bu bölücülük ve dağılıp afetinden kurtarması mümkün müdür? Sanmıyoruz. Hırsırlar öylesine bilenmiş, yeni anayasa ile başlanan hayatta herkes kendisine göre bir yer ayarlamaya öylesine merak salmış ve yeni hükümdarın çevresinde o meşhur "Etraf kavgası" öylesine bir alevle tutuşmuştur ki, Devlet'in parçalanması için bıçakların bilendiği bu ortamda, akli selim kimseye nasip olmamıştır. İthama veya müdafaa gerek yok. Gözler, Devlet'in üzerine kümelenen felâket bulutlarını görmekten azalmıştır.

YENİ BİR HANEDAN KORKUSU

Abdülhamid vehimlidir demistik. Doğrudur. Vehim bir noktada haklılık sınırları içinde kalsa bile, hele hele siyasî iktidar ve tahtın atılmaların yaşandığı bir ortamda, ister istemez başka vehim ve şüphelerini de beraberinde getirir. Getirmiştir de.

Anlaşıyor ki, Mithat Paşa, kendine, kibirli denemek bir ölçüde güvenmektedir. Oysa, Padişahın şüpheleri Mithat Paşa üstündedir. Sultan Abdülaziz'in hayatını kaybediği olayı, henüz karanlık içindedir. Abdülhamid'e göre, Mithat Paşa sorumludur.

Amma, dediğimiz gibi etraf, saraya inanılmaz dedikodular yetiştirmektedir. Celâlettin Paşa daha sonra "Aman efendim" diyecektir, "Mahremiyet içinde kendi dairesinde çoşup çoşup neler anlatmıştır ki, o gecelerde kendisini elleri kavuşmuş olarak dinleyenler, sabahın ilk ışıkları ile birlikte sarayın yolunu tutarlardı..." Hattâ hattâ, Mithat Paşa'nın Cumhuriyet ilân edeceğini ve daha sonra Fransa'da Cumhurbaşkanlığından İmparatorluğa atılacağı ilâ. Napolyon'u taklit ederek, hükümdarlığı halka kabul ettireceğini bile söyleyenler vardır. Hattâ "Biraz da Âli Mithat eylesin halka hükümrani" mısraı halk arasında söylenip duruyordu. Osmanlı Hanedanı'nın resmî adı "Âli Osman"dı ya... O halde "Âli Mithat" neden bir başlangıç olmasındı?...

Ve Mithat Paşa kendi getirdiği maddeye dayanılarak sürüldü... Saraya çağrılan Sadrazam'dan mühür alındı ve evine bile gitmesine izin verilmeden cebine 500 altın konularak vapura bindirilip yurt dışına gönderildi

Mithat Paşa'nın kendisine bağlı özel ordu kurması Padişahı çılgına çevirmişti

ELBETTE DEĞİLDİ AMA...

Mithat Paşa, bunları düşünecek bir cinnetin elbette sahibi olmamıştır. Ama, kısa Sadrazamlık hayatına intibak da edememişti. Gerçekten, akşamları genç nesil temsilcilerini masasına çağırıp devlet işlerinden bahsettiği doğrudur. Onlar, belki de tatmin edilemek için söylentilere yol açacak cümleler kullandığı da gerçek olabilir. Ama, hanedanı değiştirmek.. Hayır.. Mithat Paşa'yı böylesine budalaca suçlamalara bağlamak, tarihin mânâsına bühtandan ibaret olsa gerektir.

Yalnız bu kadar değil.. Söylentiler, Paşa'nın Hilâfeti Saltanattan ayırıp, Mekke Şerifleri'ni bu görevi getirmek niyetini beslediğini de anlatıyor. Bu inanılmaz yalana Abdülhamid de gülmüş olmalıdır ama, saltanatının sonuna kadar İstanbul'da bulunan Hicaz büyüklerini daima göz altında tuttuğu da gerçektir. Garabete bakınız ki, hükümdarın bu vehiminde haklı olduğu yıllar sonra anlaşılmıştır. Gerçekten

İstanbul'da Daniştay, yani o zamanki deymi ile Şûrayı Devlet üyesi olarak misafir edilen Şerif Hüseyin Abdülhamid'den belki elli kere Mekke Emirliği'ne tayin edilmesini rica etmiş, ama istediğini koparmaya muvaffak olamamıştır. Abdülhamid tahttan indirildikten sonra İttihat ve Terakki, Şerifin bu arzusunun yerine getirmiştir. Getirmiş ve Şerifin oğlu Abdullah, İstanbul'a bu defa Hicaz milletvekili olarak gelmiştir. Lloyd George çok sonra, 1917 yılında Avam Kamarası'nda "Evet!" diyecektir. "Şerif Hüseyin Mekke Emir' olduktan sonra kendisi ile Arap milliyetçiliği ve isyanı konusunda anlaşlık. Bu isyana karşı ayda 400 bin altın vermiştik.."

Abdülhamid şüphelerinde haklı çıkmıştı.

...VE BÜYÜK HATA

Mithat Paşa'nın bir hareketi vardır ki, niyeti ne olursa olsun, o vehim dolu hükümdarı çileden çıkartmaya yeterlidir. Paşa, "Müşlûman ve Hıristiyan gençlerden kurulacak bir millis kuvveti" teşkil etmeyi hayâllenmiştir. Hayâ-

lini gerçek safhasına da getirmiştir. Ama neden?

Asker mi yoktu? Ruslara karşı savaş açılmasını isterken "Eskisi gibi 500 hattâ 600 bin kişilik ordumuz cepheledir" diyen kendisi idi. O halde ne gerek vardı bu millis kuvvete.. Üstelik İstanbul ve taşrada bu millis güçleri toplanmaya da başlamışlardı. Paşanın ve taraftarlarının evlerine geliyorlar ve alkış tutuyorlardı.

Bir çare aramıştı Padişah. "Bu gönüllüleri orduya kaydediniz" demişti. Oysa cevap bu millislerin bizzat kendilerinden gelmişti. "Genelkurmay'a bağlı olarak askerlik yapmayız" demişlerdi. Böylece ok yandan çıkmıştı. Herşeye tahammül edilebilirdi de, Osmanlı bünyesinde nizami ordudan başkasına müsamaha ile bakılmıyordu. Biz, Yıldırım Beyazıt'tan sonraki fetret devrinde, şehzadelerin kendi başlarına asker sahibi olmaya meraklanmaları yüzünden nice perişan hale düşmemiş miydik?...

Kısacası, kime karşıydı bu hazırlıklar?...

Trablus'ta italyan katliamı...

Bize geri kalmış diyorlardı ve medeniyeti kendilerinden başkasına yakıştırmıyorlardı ama, İtalyanlar daha sonra Libya'da yerli ve silahsız halka ve savunmasız kadınlarla yapmadıklarını bırakmayacaklardır. Resimde Fransız dergi fotoğrafı şu resimaltı ile veriyor: Trablus'ta İtalyan katliamı... Kitle halinde infazdan sonraki görünüş.

MUHRU HÜMAYUN NEDİR?

Mührü Hümayun Padişahın mührüne verilen isimdir. Ama aslında bu iki kelime Osmanlı İmparatorluğunun en köklü müessesesi ve geleneklerinden birisidir. Daha başlangıçtan itibaren Padişahlar, Sadrazamlara mühürlerini vererek görevi başlatırlardı. Sadrazam Osmanlı Devlet geleneğinde, hükümdar adına mutlak karar, yetki ve uygulama hakkına sahip olan kişidir. Azledilinceye kadar elbette. Ama azledilen sadrazamlar dahi, eğer cezalandırılacaklarsa, kendilerinde bulunan mühür alındıktan sonra mevkilerini veya başlarını kaybederlerdi. Padişahın mührü üzerindeki sadrazama pek az istisnalar dışında dokunulmamıştır. Bu bir bakıma Devlet Reisinin yetki hakkına ve en yakın vekiline bir Devlet saygısının ifadesiydi.

BİR AZIL HİKAYESİ Kİ...

Ve yıllardan 1877, günlerden 5 Şubat Pazartesi'dir. Mithat Paşa, erkenden Babı Âli'ye gelmiştir. Daha masasının başına oturup kahvesini içmeden Saray'dan çağırıldığı bildirilir. Aynı arabaya binerek gider Saray'a.. Mabeyne Sultanla görüşemez. Kendisini Başkâtip Eğilni Said Paşa karşılar. Kuru, boğuk bir sesle:

"Paşa hazretleri der, mührü hümayunu bana derhai, şimdi lade etmeniz emredildi..."

Mithat Paşa, Padişah ile görüşüp görüşemeyeceğini sorar:

"Paşa Sadrazam'dan başkasını kabul etmeyeceklerini irade ettiler, cevabını alır..."

Ama asil dramatik olay bu mühür lade sahnesinden sonra meydana gelir. Eski Sadrazam:

"O halde der, sâdâkatimi kendilerine lütfen tebliğ ediniz. Ben de, aynı araba ile evime gideyim.."

Verilen cevap tokat gibidir:

"Paşa Hazretleri derler. Şimdi emrinize tahsis edilen İzzettin Vapuru ile İstanbul sınırları dışına çıkarılmamız hakkında irade-i seniyeye var. Alienizle bile görüşemeyeceksiniz. Sizi derhal vapurunuza götürücekler..."

Hiç parasının olmadığını söyler...

"Bu husus düşünülüdür, denir.. Buyurunuz 500 altın.."

Son bir çıkış yapar Paşa:

"Beni, der, buradan çıkarır ve başka yere gönderirseniz, memleket mahvolacaktır.."

Cevap alamaz bu düşüncesine...

Son sualini sorar:

"Güzel ama, Sadaretten azledildim, tamam. Fakat beni hangi hukuka ve kanuna dayanarak sürüyorlar? Cevap kısa olur:

"Anayasanın 113. maddesine göre paşa hazretleri.."

Kader bu.. Mithat Paşa, belki de hasırlarını vermek istediği silâhla vurulmuştu..

İki ayrı sadrazamlığı süresince 4 ay 6 gün devlete hükmedebilmiş olan Mithat Paşa, İzzettin Vapuru'nun küpeşesinden içeriye alınır. Savaşı o kadar istemiş olan Mithat Paşa, memleketten dışarıya çıkarılırken, o körküz 93 Savaşı, İstanbul kapılarından içeri girmek üzeridir...

YARIN : 93 Savaşı başlarken

İMPARATORLUĞA VEDA

İlhan BARDAKÇI

15

Ermeni asıllı General Nelikof tarafından esir alınan Türk çocuklarına yapılan işkencenin fecatı. Çocukların ağzı ve burunları parça parça edilmiştir (Sağ'da) Kars düşmüş ve aynen Rumeli Cephesinde olduğu gibi halkı kılıçtan geçirmişti. O zaman yapılan bu temsili resim Anadolu'da ilk aldığımız şehirlerden birisi olan Kars'da sokaklarda katledilen insanların gösteriyor. (Altta)

Dün Gazi Katircioğlu Ahmed Muhtar Paşa'ya Gazilik ünvanının verilmesini anlatmıştık. Şimdi, Çarlık Rusyasının başşehri Petersburg'dayız. Yıllardan 1877 ve günlerden 4 Eylül Salı'dır. Çar Aleksandr yazlık sarayın, ikinci katındaki büyük yemek salonundadır. Grandök Aleksı Nikolayevič Nikolay'ın 1902 yılında yayınlanan "Hatıralar" isimli kitabında anlattıklarını virgölüne bile dokunmadan aynen vermekte yarar vardır:

BİR KALP KRİZİ...

"Vakit akşamdı. Saat 21 civarı gibi... Çar'ın her akşam şaşmaz bir şekilde saat 20.00'de sofraya oturduğunu biliyorduk. Ben, hemen sağ tarafında ikinci koltuktaydım. Pek âdet olmadığı halde, Çar'ı da sofradaydı. Ve sağ tarafında ilk koltukta oturuyordu. Yemek, âdet hilâfına başlamamıştı. Çar, son derece neş'eli idi. Anadolu, cephe kumandanı Prens ve yeğeni Mişel'den bir hafta evvel, telgrafta verilen malûmatı karargâh subayı karşı duvarda aydınlatılmış harita üzerinde, analiz ediyordu. Türk ordusu en geç bir hafta içinde ezilecekti. İşte, bu sırada habercisi geldi..

"Çar, âdeti olmadığı halde bu genç subaya: -Bu kadar zafer haberi yeter, zafer fesadına tutulacağız, diye takıldı. Telgrafı, bir kenara bıraktı. Yemektan sonra okumak istediği belli idi. Sol taraftaki estrad üzerinde Viyana'dan gelmiş olan orkestra çalmaya başladı. Çar'ın Rus havalarından çok, Viyana valslerine ne derece düşkün olduğunu biliyorduk. Yemek ortasında bir ara başını giriş kapısına çevirdi. İstihbarat subayı bekliyordu.

"Sen de gelsene sofraya, diye seslendi. "Subay telgrafa acele cevap verilmesinin kendisine tebliğ edildiğini hatırlattı. İsrar üzerine sofranın öbür ucuna ilişti. Hâlâ beklediği anlaşılıyordu. Çar yanına bırakılan telgrafı açtı ve birdenbire boğulu gibi yerinden fırladı. Peçetesi tabağının içine düşmüştü. Bembeyazdı..

"Hayvan herif diye bağırdı.. Bu kadar askerle, bu kadar topla, bu kadar para ile, Türklerin çıplak ordusunu ve sopalı nefeslerini yenememiş. Yenememesi bir tarafa köpek gibi de yenilmiş.. Şerefimi lekellediler.. Ben onlara soracağım.. Soracağım.. Üç misli fazlalığımız var, üç bin asker kaybetmişiz. O da dedikleri doğruysa..

Hemen ardından eliyle boğazını sıktı. Nefes almakta güçlük çektiği belliydi. Bir kalp krizi başlangıcı olabiliirdi. Çar'ı çağırdı. Herkes put kesilmişti. Çar odasına çekilirden, "Bu Türkün bana yaptığını nedir?" diye söyleniyordu...

AVRUPA'DA DİĞER ŞEHİRLER...

Daha önce anlatmaya çalışmıştık. Avrupa bu savaşa girmemizden yana değildi. Bizi sevdiplerinden değil, Avrupa'da kendi kuvvet dengelerinin bozulmasını istemediklerinden arzu etmemişlerdi savaşı. Ama, o atabildiğine iştihâ sahipleri bu küçük yenilgilerle niyetlerinin vazgeçecek kimseler de değillerdi. Nitekim

*Rus Çarı ziyafet
sofrasında kalp krizi
geçirirken bağıruyordu*

"BU TÜRK PAŞASI BENİ ÖLDÜRECEK,,

Ruslarla savaşımız sürerken, İngiltere ve Fransa aralarında yaptıkları gizli anlaşma ile şu karara varıyorlardı: "Türkler, Ruslar karşısında kazansalar da, yenilseler de Osmanlı Devleti'ni paylaşma plânlarımızda hiçbir değişiklik yapılmayacaktır,,

1877 yılının Ekim ayının ortasında, Türk-Rus savaşı Anadolu ve Rumeli cephesinde sürüp giderken, Paris'te Dışişleri Bakanlığı salonlarında hazırlanan bir nota yabancı ülkelere elçilere "Gizli ve acele" kaydı ile gönderiliyordu.

Şimdi, geliniz bu notanın ilk paragraflarını birlikte okuyalım:

"Fransa Cumhuriyeti ile haşmetli Britanya İmparatorluğu Başbakanları, aralarında yaptıkları uzun müzakereler sonunda, Şark mes'alesinin bir cüzü olarak devam etmekte bulunan savaşın, ülkelerinin çıkarlarına ve Avrupa medeniyetinin ve kültürünün

muhafazasına menfi tesirler yapması ihtimallerinin ciddi şekilde belirlenmesi karşısında, aşağıdaki hususlarda mutabık kalarak gerekli hareketi yapmaya karar vermişlerdir:

1. Osmanlı-Rus silahlı muhasamatının sonunda, Osmanlı Devleti'nin sınırlarında kısmi bir tadiilat yapılması mümkün olacaktır. Bu tadiilat, Fransa ve Britanya hükümetlerinin ortak rızası dışında yapılmamalıdır.
2. Osmanlı Devleti sınırlarında yapılacak tadiilat, her iki imza sahibi devletin, Ortadoğu ve Asya yolları üzerindeki gelecekteki çıkarlarını öleyecek hiç bir yeniliği getirmemelidir.

3. Kendisi ile ileride yapılacak müzakerelerde, Rusya noktalarında Osmanlı Devleti'nin hukuku ortak teminat altına alınmalı ve bu suretle Çarlık Devleti'nin çıkar bölgelerine sızması, mutlaka önlenmelidir.

4. Osmanlı Devleti tarafından savaşın, kendi lehinde sona ermesi veya bu ihtimallerin belirlenmesi halinde, Fransa ve Britanya devletleri, gerektiği takdirde, kendi beklenen çıkarlarının haleldar edilmesi için, Rus Devleti ile yapılabilecek anlaşmalarda tek vücut olarak hareket kararlıdır. Kısaca Avrupa'nın niyeti budur.

KURT, KUZUYU GÖZÜNE KESTİRİNCE...

Fransa ve İngiltere'nin kendi aralarında anlaşmış oldukları hususlar bunlardı. Ne var ki bu hükümlerin incelenmesinden çıkan mânâ şuydu:

1. Türkiye bu savaşta galip de gelse, mağlup da olsa, kendi bakımından değişecek bir şey olmamalıydı.
2. Türkiye yenildiği takdirde, Rusya Osmanlı topraklarını üzerinde hak sahibi olmak bir tarafa hattâ belki İngiltere ve Fransa'nın göz koyduğu, Mezopotamya bölgesinde de hâkim olabilecekti. O halde, Türkiye yenildiği takdirde, İngiltere ve Fransa, kendi paylaşmak istedikleri topraklara bir başkasının ortak olmaması için Türklerle anlaşmalarını ıca ediyordu. Hangi ölçüde? Türklerin kendi topraklarını vermeyecek güce ulaşmalarını şartlıyla..
3. Bu ihtimallerin aksı de varit olabiliirdi. Yani Türkiye de bu savaşı kazanabilirdi. Avrupa mantığı için her ihtimal eş değerdedir. Bu sebeple İngiltere ve Fransa, bu ihtimalleri de göz önüne almak zorundaydılar. Almışlardı da. Bu takdirde Rusya karşısında kuvvetli hale gelecek, Türkiye'yi imparatorluğa veda ettirmek Batılılar için hayli zorlaşacaktı. O halde, Osmanlı Türkiye'sinin kuvvetlenmesi halinde bile topraklarının yağmalanmasından kaçınmamak gerekirdi.

Dış habaset derken, dizimizin baş tarafında şimdi anlattığımız ve daha niceisinin hikâyesini yapacağımız entrikaları kasetmişitk. Şimdi geliniz, savaş meydanlarına dönmeyen evvel bir de, İstanbul'daki inanılmaz bir gâfet olayını, iktidar sahiplerinin ihtirası ile birleştirdiği zaman neler olacağını yine birlikte görelim.

**YARIN: Casus elçi
haber vermişti fakat...**

İMPARATORLUĞA VEDA

ilhan BARDAKÇI Avrupa'nın niyetleri ile ilgili

Ah, bu gafletimiz.
Sadrazam Edhem
Paşa Avusturya-
Macaristan Elçisinin
bir casus gibi getirdiği

haberi dinleyince, «Olmaz böyle şey»
diye bağırdı. İngilizler ve Fransızlar bana
daha iki gün evvel teminat verdiler ya...»

Büyükelçi Dubsky «Osmanlıyı içerideki çekişmeler yıkacak...»

Alman Büyükelçisi Türk'ü ve Devlet Başkanını küçümsemek hatasına tutulmuştu. Ve hatalı bir çıkışı sarayın kendisine kapanmasına yol açtı

AVUSTURYA-MACARISTAN ELÇİLERİ

Osmanlı İmparatorluğu ile Avusturya ve daha sonra Avusturya - Macaristan İmparatorluğu arasındaki diplomatik ilişkiler çok eskilere dayanır. Osmanlı Hükümdarının oğlu sayılan Avusturya hükümdarını temsilen ilk elçi 1521 yılında İstanbul'a gelmiştir. İsmi Johan Harbordansky Von Szalathnok'tur. Son büyükelçi de Ladislas Freihher Von Müller'dir 1911 senesinde İstanbul'a tayin edilen son Avusturya-Macaristan Büyükelçisi bu zattır. Daha sonra Birinci Dünya Savaşını müteakip Avusturya-Maca-

ristan İmparatorluğu ikiye ayrılıp Avusturya-Macaristan devletleri meydana geldiği için elçilikler de ayrılmıştır. 1521'den 1911 yılına kadar İstanbul'da bulunan elçilerin sayısı 114'dür. Bunların içinde sefaret edebiyatının en büyük örneklerinden birisini, Türkiye Mektuplarını yazmış olan Ogerius Busbeck, 1557 yılında Türkiye'ye gelmiş ve o zamanki Osmanlı İmparatorluğunu, ressamların bile resmedemeyeceği güzellikte tanımlamıştır.

kendisine hediye ettiğini, o günkü not defterine düşecekti.

Fakat Viyana'daki imparatorun isteği yerine gelmiş değildir. İki gün sonra günlerden Pazar'dır. Büyükelçi Victor Graf Dubsky, bu defa direkt olarak sarayla temasa geçmek ister. Kendisi başvurmuş olsa, sadrazam gücenecek ve alınacaktır. O halde bir kombinasyonla kendisini saraya çağırmanın yolunu da bulacaktır. Tesadüfler de imdadına yetişir. Edhem paşa, Abdülhamid'e elçinin ziyaretinden bahsetmiştir. İrade çıkar ve Avusturya Büyükelçisi Pazar günü saraya çağırılır. Olayın gelişmesini kendi kaleminden okuyalım:

«Hükümdarı üçüncü defa görüyordum. Beni or-

ta salonda karşıladı. (Bu orta salon deyiminden sarayın hangi kısmının kasdedildiğini anlamak zordur) Gözleri, sadrazamla mülakatın konusundaki olay için olsa gerek pırı-pırı açık ve söyleneni zabte edecek bir adese gibiydi. Evvelâ hükümdarın hatırlarını sordu. İmparatorunun safrası kesesi rahatsızlığı dolayısıyla Karlsbad gezisinden afiyetle dönmüş olmasını temenni ettiğini bildirdi. Hayret ettim. Bu sağlık gezisi sadece iki gün sürmüştü ve Avrupa basınında dahi duyulmaması için, gayret sarfedilmişti. Padişahın nereden haberi olabilirdi? Sadrazama söylediklerimi anlattım. Gözlerini bir an kapadı ve sanki harita başındaymışcasına yer ve ordu birlikleri ismi vererek muhtemel gelişmeleri anlattı. Yar-

ından çıkarken Türkiye'nin selameti olmadan Avrupa ülkelerinin huzurlu olamayacaklarına beni indirmişti.»

«BU İŞİ İYİ BİLİYOR...»

Padişah bu ziyaretten son derece memnun olmuş bulursa gerekir ki, huzurdan çıkarken kendisine Sultan Hamid arması işlenmiş altın mineli bir saat verilir. He-men ilâve etmek isteriz. İkinci Dünya Savaşında Avusturya işgal edildikten sonra bir gece yarısı intihar eden Genelkurmay İstihbarat Dairesi Başkanlarından Helmut Graf Dubsky'nin üzerinde bulunan

Ruseuk bir Türk şehri olmuştu asırlar boyu. 93 veya 1877/88 savaşı başlayınca Ruslar önce burayı almak istediler. Ordularımız arasında kumanda birliği de olmayınca burayı ele geçirdiler. Ama geçirmeden evvel ellerindeki büyük malzemeye güvenerek şehri evvela ağır şekilde obüs bombardımanına hedef yaptılar.

ve ailesi tarafından Linz askeri müzesine bırakılan saat, işte bu hediye edilen saattir.

Büyükelçi daha sonra ilâve eder:

«Hayret verici bir şey ama doğrudur. Devlet erkânı sadece kısa mesafede ilerleyi girebiliyorlardı. Geniş zaviyeli bir ihata kabiliyetleri yoktu. Padişahlarının ise aksine, fazla ihata niteliği vardı. Bu zıtlık; telafi edilemezdi. Edilemeyince de, Devlet idaresinde başlayan aksaklıklar ileride daha vahim sonuçlar verecekti. Biz, bunları iyi kullanmalıydık».

Adamın söyledikleri bu kadardır.

GAFLETİN İNANILMAZI

İstanbul'da sadece Avusturya Macaristan İmparatorluğunun değil başkalarının da temsilcilikleri vardı. Hele Alman Elçisi Prens VII. Heinrich Reubb, asaletinin eskiliğinden olsa gerek son derece gurur ve kıbr sahibi bir insandı. Babı- Ali ve Sarayla temaslarında yukarıdan bakmak âdetine tutulmuştu. Abdülhamid'in kendisini kabul etmekte geciktirmelere yol açacak imkânlar aradığını bilmekteyiz. Türk Devletinin Reisi olan Padişahı ve Türkiye'yi küçümsemek hastalığının bu emsalsiz temsilcisinin İstanbul'dan nasıl ve niçin ayrıldığının perde arkasını, ileride Türk okuyucusuna ilk defa açıklayacağız.

Yarın : ANADOLU CEPHESİNDE ÇÖKÜŞ

16

1877

yılının 4 Ekim Cuma günüdür. Avusturya Macaristan İmparatoru'nun İstanbul'daki Büyükelçilik tercümanı Babı- Aliye gelir. Büyükelçi Victor Graf Dubsky'nin Sadrazam Hazretleri ile konuşmak ve kendilerine son derece mühim bazı bilgiler vermek istediğini söyler. Edhem Paşa zafere inanmış adamdır. Bu sebeple tercüman kendisine bu yönde söz eder. Büyükelçinin kendi zaferini teyid edecek haberler getireceğini anlatır.

«OLMAZ BÖYLE ŞEY...»

Haşmetli Avusturya-Macaristan İmparatorunun İstanbul'daki fevkalâde sıfatlı Büyükelçisi Victor Graf Dubsky, o Cuma günü tam Cuma namazından sonra Babı- Ali'ye gelir. Hiç bekletilmez. Hemen odaya alınıyor. O günler, savaş sahnelerine yeniden döndüğümüz zaman göreceğiz, Anadolu cephesinde artık durumumuzun iyi olmadığı zamana tesadüf eder. Büyükelçi, politika yapmaz. Soze doğrudan girer.

«Sadrazam Hazretleri der, size Paris'te ve Londra'da cereyan etmekte olan temalar ve yazışmalar hakkında bazı özel bilgiler getirdim. Fransa ve İngiltere hükümetleri devam etmekte olan savaşın sonu hakkında, fakat aslında Osmanlı Devletinin kaderi ile ilgili pazarlık içindedirler.

Ve sonra anlatır, dünkü yazımızda sözünü ettiğimiz anlaşmanın hazırlık safhalarını. Bu arada şunları da ilâve eder:

«Bir yabancı temsilcinin yapmaması gereken şeyi yapıyorum. Osmanlı Devleti ile hükümdarım arasında da, bazı talep ihtilafları var. Bosna-Hersek ve Karadağ konularındaki isteklerimizi geri alabiliriz.

Edhem Paşa, bu sözleri açık bir dostluk ifadesi sayar. Hangi dostluk? Viyana'daki gururlu imparator Osmanlı toprakları üzerindeki hain emellerinden vazgeçmiş değildir. Ama Rusya'nın kuvvet kazanması veya kaybetmesi halinde kendi dengesinin de bozulacağı ve bu bölgeler üzerindeki emellerinin gerçekleşmesinin suya düşmesinin korkusu içindedir. Teklifin ve bu beklenmedik istihbarat merakının çıkış noktasında bu tedirginlik yatar.

Fakat Edhem Paşa işin farkında değildir:

«Olmaz böyle şey, diye güler. İngilizler ve Fransa Devleti Fahimaneleri temsilcileri bana daha iki gün evvel Osmanlı Devletinin hali hazır statüsüsünde hiç bir değişiklik olmayacağına dair teminat verdiler..»

SIRA PADİŞAHDA...

vusturya Macaristan Elçisi, Sadrazamı hiç bir şekilde tatmin edemeyeceğini farkeder Huzurdan çıkarken Sadrazamın Ramazan ayı münasebetiyle özel surette hazırlanan iki baklava ve güllaç tepsinisi aynı neşe içinde

17

Simdi geliniz beraberce iki gün evvel karargâh binasında bıraktığımız ve artık Gazi rütbesine ulaşmış olan Katircioğlu Ahmed Muhtar Paşa'nın yanına dönelim.

Hatırlayacaksınız, Kumandan Paşa, Kızıltepe zaferi ile sevinmemişti. Hatta mukadder bir felâketi bekler gibiydi. Daha sonra 2 Ekim günü Rusların büyük hedefli olan Küçük Yahni tepesi muharebesi sırasında kazanılan zafer bile kendisini tatmin etmemişti. Ruslar bu iki tepayı ele geçirirlerse ordunun büyük kısmı ile Kars şehrinin bağlantısını kesmiş ve hedeflerine varmış olacaktı. Ne var ki, yaralı arslan ve artık Mirliya Kapdan Mehmet Paşa burada 26 tabur asker ve 42/59 toplı saldırın düşmanını beklenmedik bir yeniliğe mahkûm edivermiştir. O gün 2500 şehit vermiştik.Ama bu saldırı 11 bin ölüye mal olmuştu Ruslara...

«KOCA HERIF NASIL DA VURUŞTU BRE...»

Başlıkta okuduğunuz bu söz kadar güçlü ve hayasetli bir şeref madalyası, dünya tarihinde az bulunur. Gerçekten Küçük Yahni muharebesinde Rusları, o ezici kuvvetlerine rağmen perişan eden Mirliya Kapdan Mehmet Paşa, bir esatir kahramanı gibiydi. İsterseniz kendisinin o günkü halini, yine o zamanın kolağası Fuat Beyin paşalık devresinde yazdığı eserden takip edelim:

“Kapdan Paşa Baba, birliklerinin tam ortasındaydı. Yaşına-başına bakmıyordu. Kâh bir siperin içinde, kâh bir eski topun başında, biraz vakit geçince yaralı bir neferin başındaydı. Davudî sesi ile bağırıyordu: “Haydi arslanlar, gün bugündür. Kim evvelâ şehit olursa cennette şahidî benim. Ölmeden öldürün, hayda bre arslanlar.” Sanki asri bir devir muharebesini değil, fakat orta çağın meydan muharebelerinden birisini yapıyorduk. Kar da iyice bastırılmıştı. Bir ara, Paşaya bakınca korktum. Uzunca sâkalları kar taneleri ile donanmıştı. Belinde palaskası yoktu. Kaputu açılmıştı. Beyaz bir heykel halindeydi. Ürkütüm. Kapdan Baba o haliyle gökten ilâhî kudret tarafından gönderilmiş bir sıyanet -koruyucu- melek gibiydi. Durmamacasına dualar okuyor sonra duayı kesiyor bir kart gibi beş metre öteye atıyor ve herhalde ağlıyordu...”

Biraz evvel bir cümlemin, tarihin en şerefli madalyalarından birisi sayılmak gerektiğini söylemiştim. Gerçekten Baskumandan Katircioğlu Gazi Ahmed Muhtar Paşa “Anadolu Muharebe Harekâtı” isimli eserinde bakınız Kapdan Paşa namındaki bu değerli kumandanın için neler anlatıyor:

“Koca herif... O pürüzsüz sesi ile, ayakta ve askerinin ortasında, askerlerini heyecandan çeşitli feryatlarla koşmakta ve askeri de onu işitlik ve gördükçe İleri atılmaktaydı. Asker, Kapdanı gördükçe, etrafındaki mermilerle aldırıyor ve içinde yaşadığı cehennem manzarasını hiçe sayıyordu...”

Ruslar her saat takviye alıyorlardı. Kuvvet dengesi kalmamıştı. Kars'ı 42 yıl sürecek bir hasret nişanesi olarak kaybetmiştik. Kapdan Mehmet Paşa askerinin ortasında «Hayda arslanlar sizi cennette ben karşılayacağım» diye haykırıyordu.

Başkumandan Katircioğlu «Koca herif... Nasıl da dövüştü bre...»

Çar zafer haberini getiren Grandük'e şöyle cevap verdi: «Galip gelen siz değilsiniz. Galip oradaki Katircioğludur...»

Tuna Cephesinde Rus Kuvvetlerinin kumandanı ve daha sonra II. Aleksandr ismi ile çar olacak bulunan Grandük Nikolayeviç. Esir düşen Gazi Osman Paşayı ayakta karşılayan ve “Siz mağlup değilsiniz, siz dünya askerlik tarihinin şeref zirvelerinden birisiniz” diyen kumandan budur.

cek acılı hasret haberî işte bu cephe Rus saldırısının başlayışının tam 30. günü gelir: Kars var ya Kars.. Hani Türk soyunun Anadolu hâkimiyetine başladığı günlerde ilk fethedilen şehrimiz... Kars düşmüştür. Bu acı, bu sansına dayanılmaz hasret, 1918 yılına kadar tam 41 yıl sürecektir...

GALIP SAYILIR BU YOLDA...

Mithat Paşa'nın, Mahmud ve Edhem Paşaların masa başı hesapları doğru çıkmamıştı. Erzurum'a çekilmiştik ve Kars düşmüştü. Ama hiç şüphesiz böylesine bir mağlup galip sayılır. Diyen biz değiliz, Rus Çarı Aleksandır'dır. Şimdi bakınız Petersburg sarayındaki olaya. Yine, daha evvel ismini verdiğimiz Grandük anlatacaktır. Cephe kumandanı Prens Mişel Nikolayeviç, savaş durulduktan sonra, Çar'a zaferini tebliğ etmeye gelmiştir. Çar kendisini sükunetle dinler. Ama tebrik etmez.

“Grandük” der, “Zaferi siz mi kazandınız?.. Silâhlarımız dersiniz evet.. Ama oradaki üç Türk Paşasına mağlup oldunuz.. Galpler orada ve siz buradasınız..”

ELVEDA PAŞA HAZRETLERİ

Ve İstanbul'dan bir telgraf daha gelir. Katircioğlu Gazi Ahmed Muhtar Paşa, İstanbul'a çağırılmaktadır. Sivil Paşaların hazırladıkları kuyuya düşmüş olan Devleti buradan kurtarabilecek için bu aziz ve mübarek Türk çocuğu bir başka göreve çağırılıyordu. İstanbul'u, İmparatorluğun Başkentine Yeşilköy'e kadar gelecek olan Ruslara karşı müdafaa edecek tahkimatı kurabilecek için çağırılmıştı...

YARIN : Rumeli'ye veda borazanları

Kafkas cephesinde Sohuma çıkan Türk birlikleri cepheye hareket etmeden evvel sahilde beraberce zafer duası ediyorlar.

VE YENİLĞİ...

Konstantinbul'da bir sene evvel Tersane Konferansı sırasındaki hayaller çöküyordu. Abdühamid'in Meclis-i Umumi toplantısında asker azlığı, talim noksanlığı, silâh yokuşu, parasızlık ve ikmal yollarının mevcut olmaması gibi sıkıntılardan şikâyet edildiğinde ne derece haklı olduğu yeni yeni anlaşılıyordu.

Ruslar her gün değil, her saat takviye alıyorlardı. Kış kıyafetleri ile donatılmış yüzlerce kişilik birlikler cepheye geliyorlardı. Kapdan Paşa daha sonra “Allah Allah” diyecektir “Bu ne iştir. Karanlıkta bir gün önce bıraktığımız birlik kayboluyor, yerine

yenisi geliyor...” Hakikaten öyleydi. Bu arada, bizim lehimize olduğu söylenen Fransız yapısı serli toplar da ortaya çıkmıştı. Bizde olmayan ne varsa Ruslarda mevcuttu. Rusların başkumandanı Mişel Nikolayeviç ise cephenin beş kilometre gerisindeydi..

VE GÜNLERDEN 15 EKİM...

Evet günlerden 15 Ekim 1877'dir. Pazartesidir. Sabahın ilk ışıkları ile birlikte Ruslar saldırıya geçerler. Artık kuvvetler arasında denge denen şey kalmamıştır. Ruslar 79 piyade, 27 süvari alayı ile hücumla başlarlar. Bizdeki

52 topa karşılık 254 toplu ateşe girişirler. O koca Türk Kumandanı Gazi Ahmed Muhtar Paşa, Alacadağ'daki merkez karargâhındadır. Umittir değildir artık. Savaşı kendisi değil, fakat İstanbul'da bu hazırlıksız savaşa yol açanlar kaybedecektir. Ne azaplı şeydir bir kumandanın mağlubiyeti hissetmesi.. Kumandan paşa bu hicranı yaşar.. Ne var ki, cephe hattımızın tam ortasındaki Ferik Ömer ve Hacı Reşid Paşaların birlikleri teslim olmak zorunda kalırlar. Toplarında mermi bitmiştir. Asker tükenmiştir. Makinalılar ateş kusarken bizim yapacak bir şeyimiz kalmamıştır. Mantığına hâkimdir Kumandan Paşa, çekilir. Artık Erzurum müstahkem mevkiinin önündeyizdir. Ve Millî Mücadelenin sonuna kadar süre-

İMPARATORLUĞA VEDA

İlhan BARDAKCI

Daha 1876'da Batı Anadolu, Ege Denizi ve Doğu Anadolu'nun bizden koparılmasının plânları hazırlanıp kasalara konulmuştu. Ruslar Akdenize inmek için

Bulgaristan'ı İngiltere ise dolaylı hakimiyet için Yunanistan'ı desteklemek ve kuvvetlendirmek yolunu seçmişlerdi.. Avusturya ise az şey istemişti: Arnavutluk, Sırbistan ve Karadağ.

Padişahı çıldırtan teklif: Yenilirsek başşehri Arabistan'a taşıyalım

Hükümdar ve yanındakiler ayrı ayrı düşününce bu hataların faturasını millet ve devlet ödemeğe mahkûm ediliyordu

18

Avrupa'da ezici bir galibiyet ve zater kazanaçığımızı söyleyenler ortada yoktur artık. Aksine, ileride göreceğimiz gibi, İmparatorluk Başşehri İstanbul'u müdafaa edilemek için Anadolu Cephesi Başkumandanı Gazi Ahmed Muhtar Paşa'yı Çatalca müdafaa hattını kurabilmesi maksadıyla İstanbul'a çağıracaktı. Avrupa bu sırada hem tedirgindir, hem de Osmanlı'nın Rusya, tarafından yağmalanmasını önleyecek tedbirlerin peşindedir. Sadece, gerçek olan şudur ki, aynı Avrupalı, Makedonya ve Rumeli'deki Türk varlığının kesin şekilde ortadan kaldırılması için inanılmaz ve akıl almaz bir faaliyetin ortasında bulunmaktadır.

Viyana'da yayınlanan Wiener Post gazetesi, nasıl yayınlayabildiğini anlamakta güçlük çeksek bile, bu yılın 6 Mayıs günü bir haber ve buna ek bir belge yayınlar.

Bu belge der ki; İngiltere, Fransa, İtalya ve Avusturya-Macaristan arasındaki müzakereler son bulmuştur. 16. asırda Jan Hunyadi'nin hayal ettiği birlik kurulmuştur. Türkiye Edirne'nin 20 kilometre batısından başka bir Avrupa toprağına sahip olmayacaktır...

Gazete bunun dışında, daha evvel yakınlığını gördüğümüz Viyana'daki Hükümdarın isteklerinin de kabul edildiğini bildirir. Bize yardım için İstanbul'daki Büyükelçisini Padişah'a gönderen Avusturya-Macaristan İmparatoru'nun istekleri pek büyük değildir. Sırbistan'ı, Bosna-Hersek'i, Adriyatik sahillerini, Belgrad'ı ve Arnavutluk'u talep etmektedir. Avusturyalılar bu isteklerini, diğer ülkelere nazaran mütevazî olarak telakki ettiklerine göre, diğer başşehirlerin Türkiye üzerindeki niyetlerinin tek kelime ile korkunç olduğunu söylemenin artık gereği kalmamıştır.

RUSYA'NIN HEDEFİ

Rusya kendisinin Akdeniz'e açılmasına izin verilmeyeceğini çok iyi bilir. Bunun içindir ki, Bulgaristan'ın arkasındadır. Türkiye'nin bırakacağı topraklarda bağımsız bir Bulgaristan kurulur ve Dedeağaç-Selanik sahili onlara bırakılırsa, bu aslında, Rusya'ya verilecek en büyük hediye demek anlamına gelecektir. İngiltere ise, Bulgaristan'a karşı Yunanistan'ın patronu gibidir. Bağımsızlığını kazanışı üzerinden henüz 37 sene geçmiş olan Yunanistan hakkında, İngiltere'de 11 Mayıs 1877 günü, Londra Kraliyet Doğu Bilimleri Enstitüsü'nde bir toplantı yapılır. Bu toplantıda açış

konuşmasını yapan Enstitü Başkanı Sir Edward Mac Donald İngiltere Hükümeti adına aynen şunları anlatır:

"Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu durum üç yüzyıldadır ortaya çıkar. Avrupa Birliği'nin var oluş sebebi, sadece asırlardır işgal edilen toprakların kurtarılmasını kapsamıyor. Asıl yapılacak şey, hepimizin medeniyet temelini teşkil eden Grek ve Yunan medeniyetini barbarlığın elinden kurtarmaktır.

Avrupa politikası tarihi Yunan medeniyetinin haklarını ihlal etmemelidir. Yunanistan, İskenderin körfезinden (ki İskenderin en büyük Yunanlı, İskender'in adına Yunanlıların hakkıdır) Doğu Akdeniz ve Çanakkale'nin hemen batısındaki sahilleri de içine alan bir bölgenin hâkimi olmalıdır."

İNGİLİZ OYUNU

Ingiltere'nin önlü Başbakanı D'Israeli bakanız kendi eserinde neler anlatıyor: "İngiltere Lâzkiye liman noktasından (Bugün Suriye'nin Akdeniz'deki tek limanı olan Lâzkiye İskenderun'un hemen güneyindedir) Doğu Akdeniz'e açılan Adalar bölgesinden geçmek suretiyle Selanik ve batı kıyılarına mutlaka hâkim olmalıdır. Burası değişen dengeler karşısında, daha bir asır mutlak şekilde İmparatorluğumuzun güvenliği zinciri olacaktır. İngiltere'nin Mısır ve Filistin sahiline kadar uzanan bölgede tek başına hâkim olması, birtakım anlaşmazlıklara sebep olacağı için, Yunanistan'daki güçlü bir devleti İngiltere'nin gölgesi olarak kabul etmek, hem strateji hem de Osmanlılara karşı milliyetçilik cereyanlarının en akıllı şekilde kullanılmasını açısından isabetlidir."

İki düşünce arasındaki hedef birliği işte bu derece korkunçtur.

VE İSTANBUL'DAKİ PATIRTI

Babı-Âli'nin bu cereyanlardan haberi var mıdır? Vardır. Vardır da, o günün çalkantılı içinde bu hedeflerin ne mânâya geldiği iyi tesbit edilmek imkânından mahrumdur. Sadrazam Ethem Paşa, Padişah'tan çok farklı düşünmektedir:

"Hayır" demektir. "İngiltere bu kadar geniş bir hayal sahibi olmayacak kadar mantık sahibidir. Moskof gâvurunun karşısındaki kahhar /ezici/ zaferimden sonra, İngiltere bizden hem bir şey istemeyecek hem de Rusya'nın verdiği korku ile uzun zaman müttelikimiz olacaktır."

Gaflet bu noktadadır. Damad Mahmut Paşa ise, başka türkülerin peşinde koşmaktadır. Ona göre, "Yenilebiliriz ama, Rumeli'den, Anadolu'dan ve Doğu Akdeniz'den şerefimizle çekilip İslâm ülkelerinde bir başka başşehir kurulabilir."

Abdülhamid'in çok seneler sonrası bu olayı anlatırken Mabeyn'deki İzzet Paşa'ya "Hayret" dediği bilinir. "Hayret.. Fethilerinde asgari payı olmayan insanlar magazin ve milletin topraklarını nasıl bilâ zahmet terk ediveriyorlar.. Hayret.. Bir payitahtın /başşehrini/ nasıl, ne zahmetler ve mihnetlerle kurulduğunu bilmiyorlardı ki, Fethi Mübin şehri Arabistan'a nakletmekte fütür gösteriyorlardı.."

Kim haklı ve kim haksızdır, hüküm tarih tarafından verilecektir. Ama, gerçekten Rumeli'de, vedâ çanları ve borazanları çalmaya başlamıştı. Devletin başındaki hükümdar ile yanındakilerin ayrı ayrı düşüncelerinin faturasını ödemeğe mahkûm oluyoruk. Şan, şeref ve tarihe isim kazdırmayı, başkalarının şahadetlerinden ve imkânsızlıklarından bekleyenler gafletleri sonucunda Devletimizi nelerin beklediğini ileride göreceğiz..

**YARIN: Kumanda birliği
olmayan bir cephe**

Avrupa'daki Türklerin ilk büyük göçü bu savaşta başlamıştı. Giden vatan parçalarında yabancılar ile birlikte yaşamak tansa, soydaşlarımız herşeylerini bırakıp o zamanın trenlerine binerek anavatanına gelmeyi yeğlemişlerdi. Politikamızın çirkinini sonunda 1912/13 Balkan Savaşı'nda da yüzbinlerce göçmen İstanbul'u ve Anadolu'yu dolduracaktı.

Ruslar esir düşen Türk askerlerini nedense hemen kurşuna dizmekte maharet sahibiydiler. Yakalanan kahramanlar direklere bağlanıyor ve önlerine kazılan çukurlara atılıyorlardı. Bir Avrupalı ressamın kaleminden çıkan bu temsili resim bu feci anı gösteriyor.